

van de laatste; voegde het zinnelijke zich onder het geestelijke.

Was er geen strijd. Zij schaamden zich niet over hunne naaktheid.

Niet als onschuldige kinderen, want zij waren geen kinderen, maar als menschen, die geen zonde en daarom geen schuld en daarom het onlustgevoel der schaamte niet kenden.

De aanschouwing van elkanders heilige lichamen wekte in hun heilige zielen niet het onlustgevoel over de verborgen harmonie tusschen het zinnelijke en het geestelijke.

Eerst toen de zonde inkwam werd dit anders.

Van de gevallen menschen lezen wij: Toen werden hun beider oogen geopend, en zij werden gewaar, dat zij naakt waren en zij hechten zich vijgenbladeren saam en zij maakten zich schorten (Gen. 3:7).

„De schaamte kwam ter wereld op den sterfday van de onschuld,” heeft men gezegd.

Niet, alsof in het lichaam op zichzelf de zonde zit, maar toen was met de „oorspronkelijke gerechtigheid”, ook de oorspronkelijke verhouding van lichaam en ziel, van het stofelijke en het geestelijke verloren.

Zij die slechts gezondigd hadden, zooals Calvijn, opmerkt met oor en oog en mond, maakten zich schorten, — omdat zij toen eerst den machtingen prikkel der ingeschapen geslachtsdrift als een overweldigende macht van het natuurlijke tegen het geestelijke gewaar werden.

In dezen zin, heeft de Duitse wijsgeer Hegel + 1831 gelijk, wanneer hij de schaamte den toorn tegen de natuurlijken noemt.

Is in den zondigen mensch de volstrekte, de absolute kuisheid door het verderf, dat de zonde zoo in zijn ziel als in zijn lichaam bracht, verloren, toch is hij gelijk, tot beheersching van al zijn natuurdrijven, ook tot die van zijn geslachtsdrift geroepen. Daarom is in den zondigen, den nog zondigen mensch de kuisheid als deugd, de vaste en voortdurende wil tot beheersching van onreine begeerten in betrekking tot het geslachtsleven.

Zich uitwendig openbarend in eerbaarheid en ingetogenheid.

Daarentegen is het zelfs niet opkomen van de onreine begeerten in den, tot voortplanting van het geslacht geschikt, mensch die kuisheid, welke als toestand of een natuurgave of een vrucht van bijzondere Genadewerking is.

Hierover in een volgend artikel.

„Al wat gij doet, doet dat van harte als den Heere.”

En al wat gij doet, doet dat van harte als den Heere, en niet den menschen.
Col. 3: 23.

Wat God in zijn Woord u volstrekt uit de hand slaat, is elk neigen en elk pogen om uw leven in twee stukken te breken, het één stuk voor uzelven en het andere stuk voor uw God. Geen splitsing, geen scheiding. Niet de zes wekdagen voor u en de Zondag voor uw God. Niet een ongewild leven door gewijde oogenblikken afgebroken. Niet een ongeheeligd bestaan, waar op afstanden een heilige draad door is heengegweven. Niet een leven buiten de religie om, waar hier en daar Godsvrucht over heen is gesprendeld. Neen, de Schrift is op dit punt zoo al-eischend mogelijk; en hoe vreemd het ons in de ooren klinkt, toch wordt het u opgelegd, dat ge „altijd zult bidden”, dat ge „altijd zult danken”, dat ge „altijd blijdt in uw God zult zijn”, en zoo ook dat ge „al wat ge doet, doet dat van harte als den Heere.”

Naar Thessalonica schrijft Paulus: „Biddt zonder ophouden, verblijdt u te allen tijde, dankt God in alles.” Naar de Filippensen: „Verblijdt u in den Heere ten allen tijde”. „En aan die van Colosse: „Al wat gij doet, doet dat van harte als den Heere.”

Er wordt u nooit respijt gegeven. Nooit een accoord met u aangegaan. Nooit met minder dan uw geheele leven voor God genoegen genomen. Waar het geloof uw leven gaat beheerschen, wil het dat zijn heerschappij volstrekt zij. Geen vonden, geen uitvluchten, geen halfheden. Wie als kind van God, als dienstknecht van Christus, en als bezielde door den Heiligen Geest in dit leven zal verkeren, moet door zijn geloof in alles geleid en gedragen worden. Wie deelt en splitst, ontrooft aan zijn God een deel dat Hem alleen toekomt. Zult ge uw God liefhebben met heel uw hart, heel uw ziel, al uw verstand en al uw krachten, dan is elke uitweg voor u afgesneden, en is het al-eischende en alles op-eischende karakter van het geloof in de Liefde zelf gegrond.

Elke deeling doet schade aan uw leven, en aan uw religie.

Wie deelt, en dan voor zijn religie te veel doen wil, verwaarloost zijn gezin of zijn beroep. En wie deelt, zonder vroom te zijn, geeft het leeuwendeel aan de wereld, en bekijnt met een gierig hart wat hij dan nog heet voor zijn God af te sonderen, in kracht, tijd en geld.

Wien het goed zal zijn, nabij zijn God te verkeren en in verborgen omgang met zijn God door het leven te gaan, mag niet nu eens wel, en dan weer niet, in de gemeenschap met zijn God staan. Bij hem moet in al wat hij doet zijn God gekend, zijn God bedoeld, zijn God gebeden, en zijn God gedankt zijn. Niet formalistisch met oogenstuitende en handenvouwen en woorden prevelen, maar in dat binnenste van zijn hart en in dat schuilende van zijn zelfbewustzijn, waarin de uitgangen zowel van zijn leven als van zijn gebed zijn.

Hier tegen in gaat de voorstelling, alsof een leeraar wel, een koopman niet, deze gemeenschap met zijn God voortdurend tot een werkelijkheid in zijn leven zou kunnen maken; de voorstelling alsof wel de man of vrouw die voor de zending, voor philanthropie of evangelisatie ijvert, maar niet de vader en de moeder in het gezin in heiligen dienst voor hun God stonden.

Wat een leeraar, of zending, of siekeverpleger doet, heet dan gewijde arbeid, en wat de tuinman, of koopman of naaister of dienstbode verricht, heet dan te liggen op het ongewijde erf; en juist die valsche voorstelling doet

aan het Godsvruchtig leven en aan de levende Godsvrucht zoo droevig veel afbreuk.

Natuurlijk lijdt het geen tegenspraak, dat wie rechtstreeks in het heiligmis dient, meer vanzelf met het heilige bezig is, en hiernaar een ongemeen voorrecht geniet, waarvan hij zijn God rekenschap zal geven. En evenmin valt te weerspreken, dat het op de Beurs en op het ambacht veel meer strijd en zelfverwinning kost, om steeds in alles nabij zijn God te blijven. Een meerdere strijd, waarbij God weet wat maaksel we zijn, gedachtig zijnde dat we stof zijn.

Maar hier staat tegenover, dat juist het dienen bij de wacht in het heiligmis in niet geringe mate het gevaar met zich brengt, dat men aan het heilige gewoon raakt, het almeer met onheilige handen aangrijpt, en door in en aan het heilige zich te bezondigen, zooveel zwaarder oordeel tegemoet gaat. Telkens zijn ook in de beste kerk en in de uitnemendste zending de boose tijden teruggekeerd, dat juist de priesters en de priesteressen in het heiligmis zich ontvond hadden, en dat niet uit hun kring, maar juist uit den kring van eenvoudige patroons en werklieden en winkeliers en kooplieden de nieuwe actie opkwam, die het heilige in eere hersteld heeft.

Een vroom leeraar, een Godsvruchtige zending, een Gode toegewijde verpleger, en zoo ook een waarachtig Godzalig ouderling of diaken, vertegenwoordigen een heerlijke kracht; maar men vergist zich door te wenen, dat vanzelf 't ambt of het meer gewijde beroep de echte Godzaligheid met zich brengt. Vooral jonge leeraars, die teeder van geweten zijn, moesten zelve gedurig bekennen, hoe de Godzaligheid van menig gewoon gemeentelid hun eigen Godsdienschtigheid beschaamde.

Ook moet toegegeven, dat in onzen uiterst gebrekkigen toestand zekere opzettelijke, zekere bijzondere toewijding van een deel van ons leven, van onze kracht en van ons geld aan godsdienstige verrichtingen en belangen noodzakelijk blijkt.

Gij kunt niet zoo al de dagen uws levens uw God dienen, of de rustdag blijft zijn hooge betekenis behouden. Ge kunt niet zoo nabij uw God verkeren onder al wat ge doet, of de afzonderlijke oogenblikken voor het rechtstreeksch gebed, voor de aanbidding in het woord, en voor de dankzegging in uitgesproken jubel, blijft u een behoefte des harten. En ge kunt niet zoo in alle ding recht en ontfierming oefenen, of het afzonderen van opzettelijke gaven voor den dienst des Heeren wordt door u als zalige plicht gevoeld.

In het Jerusalem daarboven zal ook die tweedheid wegvallen. De triomferende kerk daarboven zal niet in noch naast het leven der heerlijkheid staan, maar dat leven zelf zijn. Vaderhuis en triomferende kerk zijn voor Gods troon één.

Maar zoo is het hier nog niet. Hier kan het niet anders, of de tweedheid blijft standhouden. Uw kerk is iets anders dan uw gezin of uw werkplaats. De machtige tegenstelling tusschen de dingen dezer wereld en de dingen des Koninkrijks eischt dit.

Maar nooit mag dit er toe leiden, dat uw religie, dat uw Godsdiens, dat uw Godsvrucht, dat uw Godzaligheid zich op dit gewijde erf zoo samenrek, dat het een kerkelijk bestaan met Godsvrucht, naast een leven zonder godsvrucht zou worden.

De Godsvrucht moge op het heilige erf een verhoogde uiting vinden en u sterken voor het leven, maar zal uw Godsvrucht echt en waarachtig zijn, dan moet ze een goeden draad zijn, die door heel uw leven glansen blijft.

Dit alles nu hangt er aan, of ge waarachtig geloofd, dat uw God is de Almachtige, die Schepper van hemel en aarde. Dus ook of ge geloofd en bedenkt, dat elke stof die ge beart, is zijn schepel; dat elke bete en elke drank op uw diach is zijn creatuur en zijn gave; dat uw lichaam en al uw zintuigen zijn borduursel zijn, en dat Hij er de werking van instandhoudt; dat elke kracht der natuur, waarmee ge te doen krijgt, is zijn alomtegenwoordige werking; dat elke ontmoeting die ge hebt, door Hem u wordt beschikt; dat elke betrekking waarin ge geplaatst zijt door het bloed, door huwelijk, door aanstelling of door keus, onder en door zijn Voorziening beaalt tot u is gekomen; dat elke ongelegenheid en moeilijkheid waarin ge verkeert, door Hem op uw weg is gelegd; dat elke taak of plicht waartoe ge geroepen wordt, van zijpewegte tot u komt, en in zijn bestuur een bepaalde betekenis heeft; dat ge niets zoo hoog en niets zoo laag op aarde kunt uitdenken, of het vormt alles een schakel, groot of klein, in de keten van zijn beschikkingen; dat geen genot genoten en geen lijdens geleden kan worden, of Hij meet het u toe; of om het kort te zeggen, dat er in hemel noch op aarde niets denkbaar is, en niets zijn kan, of Hij, die hemel en aarde schep, instandhoudt en bestuurt, heeft met dit alles zijn heilige bedoeling, is in alles de Heere, die het beschikt en ordent, en die in alle dingen zijn menschen, en dus ook u, gebruikt om zijn raadslag te volenden.

Iets, wat ook, hierop uit te sonderen, is on-reloof.

Als derhalve de apostel zegt: „Al wat ge doet, in woorden of werken, doet het alles van harte als den Heere”, dan spreekt hij niets uit, dat uit uw belijdenis, dat ge geloofd in God den Vader den Almachtigen, den Schepper van hemel en aarde, niet rechtstreeks voortvloeit. Dan is er noch in u persoonlijk leven, noch in uw gezinsleven, noch in uw studie en arbeid, noch in eenig ding dat ge verricht, ook maar iets uit te denken, dat u van uw God scheiden zou, en niet veel meer omgekeerd, mits juist opgevat, tot uw God zou opleiden.

Zondigen, ja, dat kunt ge niet als den Heere. Dat scheidt, breekt de gemeenschap af en werpt u in uzelven terug.

Maar voor het overige, of ge in den winkel staat of op het ambacht werkt; of ge op het kantoor zit; of ge in uw studie u verdiept of aan de kunst u wijdt; of ge in uw gezin verkeert of in ander gezelschap zijt — het kan en moet alles zijn één werken, één bezigzijn met kracht u door God verleend, in dingen door God geschapen, voor een doel dat God er voor verordend heeft.

Het is dus maar de vraag, of uw geloof, nu nog niet eens in de mysterien der zaligheid, neen, maar uw allereerst geloof in God als den Schepper van hemel en aarde, als een oledrop bij u op de wateren drijft, dan wel of het heel uw leven doortrekt en door u op alles wordt toegepast.

Is het dit laatste, dan is er nergens scheiding, dan is de man die pleegt en zaait, de werkmans kroost of haar huis bezorgt, kortom ieder man of vrouw, in welke levensstelling ook geplaatst, nooit buiten God werkzaam, maar altoos in zijn schepping en in zijn dienst.

Dan is het zijn nabij God, dan is de gemeenschap met den Eeuwigen, de verborgen omgang met den Kenner der harten, niet een welriekende geur naast het leven, maar de adem des levens zelf, die uit heel uw leven u tegengeurt.

In alles zijt ge dan blijde, omdat uit alles en in alles de majesteit en de genade uws Gods u tegenaemt.

In alles bidt ge dan, niet met de lippen, maar met het hart, omdat ge u, bij wat ge ook doet, zoo diep afhankelijk van zijn Almachtigheid gevoelt.

In alles dankt ge dan, omdat elk slagen vrucht van zijn genade is, en elke tegenspoed ten doel heeft om u, bij meerder genade, tot hooger krachtsinspanning te prikkelen.

Ja, ge doet dan alles van harte, d. i. niet werktuigelijk, niet slaafsch, niet enkel omdat het moet, maar willic en gaarne, omdat ge het alzo in zijn dienst moogt volbrengen.

En zoo is het dat ge tot een existentie komt, waarin Godsdiens en plichtsvulling één zijn, omdat ge al wat ge doet, stil en rustig nabij uw God zijnde, doen moogt als den Heere.

Amsterdam, 6 April 1906.

De weg van Groen.

IV.

Toen Groen zich het eerst in den kerkelijken strijd mengde, heeft ook hij langs „reglementairen weg” naar herstel der Kerk getracht. Vandaar het beroemde adres der zeven Haagse heeren, aan de Synode gezonden, waarin zij op handhaving der Confessie aandrongen.

Groen volgde dien reglementairen weg, niet omdat hij de Synode als wettig bestuur der Kerk erkende en meende dat kerkherstel alleen langs reglementairen weg mocht gezocht worden. Maar omdat hij, trots de onwettigheid der synodale organisatie, rekenen wilde met den bestaande toestand. Revolutionair was Groen niet.

Zoo heeft hij, toen veien tegen het inslaan van dezen weg bezwaar hadden, achteraf zijn adres aan de Synode gerechvaardigd:

„We ontkennen niet de onwettigheid van haar oorsprong; wij nemen de verantwoordelijkheid van haar vroeger gedrag niet op ons, doch wij hebben gemeend dat het reglementairen in geen geval aan het belang der Gemeente schadelijk was, zich, onder betuiging van ongehoudenheid, tot een Vergadering te wenden, wier gezindheid, ook door verandering der leden, vatbaar voor verandering was, en door wie het bestuur der Kerk, met ter daad althans, uitgeoefend werd.”

Van een gang naar Canossa, een voetval voor de Synode, was dus geen sprake. Reeds in het adres aan de Synode zelf verklaarden Groen en de zijnen: „Indien (wij) de verregaande onregelmatigheid van hetgeen in 1816 heeft plaats gehad, gelooven voorbij te mogen zien, het is alleen omdat de verbindende kracht van belijdenis en liturgie tot op den huidigen dag regts voortgeduurd heeft”. (p. 2). Maar al werd de onwettigheid der Synode over het hoofd gezien, het geschiedde onder deze één maar alles beslissende voorwaarde, „dat de Synode of indien zij de Hervormde leer verwerpt, afstand doe van haar kerkelijke beheer, of met getrouwheid en ijver aan haar stellige, belangrijke en heilige verplichting voldoe”. (p. 3).

Op de conscientie der Synode deed Groen dus een beroep. Ze moest of de belijdenis handhaven of afbedienen. Haar onwettig bestuur kon alleen geduld worden, wanneer de Synode aan haar verplichting om de Kerkleer te handhaven, voldeed.

Toen de Synode zich „incompetent” had verklaard om de belijdenis te handhaven, hield Groen op met aan haar adressen te zenden. Groen was te fier, te manlijk, om een Synode, die toonde geen conscientie te bezitten, nog langer lastig te vallen. De „synodale weg” was daarmee voor Groen afgesloten.

Na 1843 acht Groen het zenden van adressen aan de Synode „onraadzaam”.

Een zestig jaar later weet de Confessioneele groep in de Hervormde Kerk, als de Synodus Contracta haar schandelijk vonnis spreekt, waardoor ze den Boeddist Bahler als predikant handhaaft, geen ander middel van redres te vinden, dan met adressen en protesten diezelfde Synode te bestormen. Alsof de ervaring van meer dan 60 jaar niet geleerd had, dat de Synode om deze protesten en adressen niets geeft.

Groen wist een anderen en beteren weg. Gelijk hij, in het parlement en bij de Regeering geen gehoor vindende voor zijn rechtmatige grieven, zich beroept op het „volk achter de kiezers”, zoo beroept Groen zich nu van de Synode op de gemeenten.

Het adres aan de Hervormde Gemeente in 1843 uitgegeven is het antwoord van Groen op de zich-incompetentverklaring der Synode. Waar de Synode haar plicht verzuimde, daar moesten predikanten, kerkeraden en gemeentelieden dubbel trouw op hun post staan (p. 94—99). Een machtige beweging moest van de Kerk zelf uitgaan, om voor haar Belijdenis op te komen.

Tegen individuele afscheiding van de Hervormde Kerk bleef Groen ook in dit adres waarschuwen. Dat was „een eigen-dunkelijk verlaten van den post, welken God ons aangewezen heeft”. (p. 77). Niet wegloopen uit den strijd, maar ook niet lijdelijk de verwoesting der Kerk aanzien; trouw zijn in de vervulling van den door God op ons gelegden plicht; dat was de roeping waarop Groen ambtsdragers en geloovigen wees.

Steeds klaarder en duidelijker zijn Groen daarbij de oogen opengestaan voor het feit, dat die weg van plichtbetrachting met den reglementairen weg op den duur onvereenbaar was.

Groen klemde in 1843 zich nog vast aan de belofte der Synode dat zij, al kon ze gemeener uitspraak over de leer doen, toch in geval van een officiële aanklacht, langs

kerkelijken weg tot haar gebracht, de leer zou handhaven.

Vandaar dat Groen in het adres aan de Hervormde Gemeente in 1843 de predikanten en kerkeraden nog wees op hetgeen binnen den kring der reglementen tot handhaving der leer geschieden kon. Met name ried hij den ouderlingen aan om van de zoogenaamde visitatievragen door het classicaal bestuur gebruik te maken om de onrechtzinnige predikanten aan te klagen. (p. 96).

Maar ook met dezen „reglementairen weg van verzet”, het bleek reeds spoedig, kwam men geen stap verder. Het jaar 1848, waarin Groen zijn beide meesterwerken schreef: *Ongehoof en Revolutie* en *Het Regt der Hervormde Gezindheid*, is ook het jaar, waarin Groen finaal en radicaal gebroken heeft met den „reglementairen weg”. Van nu af wil hij van „onderwerping aan de reglementen” niets meer weten en spoort openlijk de kerkeraden aan, om zich aan de Synodale bepalingen niet meer te storen, wanneer het de handhaving der belijdenis geldt.

In het adres in dat jaar aan den Haagse Kerkeraad gezonden, eischt hij, dat de Kerkeraad de visitatie-vragen niet meer beantwoorden, maar beslist afwijzen zal. Zij zijn „vergeleken met de houding van het synodale bestuur een jaarlijks terugkerende spotternij”. (Verspr. Geschr. II. p. 52). Voor de bedenking dat daardoor de reglementen zouden worden geschonden, gaat Groen geen oogenblik uit den weg: „Is een Kerkeraad gehouden tot een onderwerping, zoo vraagt hij, waarbij men noch in de eigenaardigheid van het geloof, noch in de onbetwisbaarheid van het verkregen regt der gezindheid eenige voorwaarden of perken erkent? Is het centraliseerend beheer inderdaad zoo oppermachtig, dat enkel zwichten, zwijgen en zuchten te pas komt?” (t. a. p. p. 83).

De gewone voorstelling alsof Dr. A. Kuyper in 1867 het sein tot revolutie in de Hervormde Kerk gaf door met den Utrechtschen Kerkeraad te weigeren de visitatievragen te beantwoorden, blijkt dus onjuist te zijn.

Reeds twintig jaren vroeger had Groen aan den Haagse Kerkeraad hetzelfde geraden.

Wie het bevreemdend vindt, dat Groen in 1843 juist op deze visitatievragen zijn hoop bouwde om langs reglementairen weg de onrechtzinnige predikanten uit de Kerk te krijgen, en dat hij in 1848 even beslist ontreed om op deze visitatievragen te antwoorden en eische dat de Kerkeraad zelfstandig maatregelen zou nemen tegen de onrechtzinnige predikanten, vergeet wat in 1846 was geschied.

In Leiden was toen beroepen Dr. Rutgers van der Loef „een der meest bekwaame voorstanders van de Groninger School”. In twee protesten bij het Klassikaal Bestuur ingediend „volgens den bij de reglementen aangewezen weg” werd met „volledigheid van beroep en bescheidenheid van uitdrukking” tegen dit beroep geprotesteerd. „Zoo immer, dan moest nu de kracht blijken, zegt Groen, van de verklaring, die de Synode in 1841 gedaan had”. Maar het Klassikaal Bestuur wees niet alleen de klacht af, het beledigde en verguisde bovendien de aanklagers „als twistzoekers, sectarissen en weetenieten”. (Het regt der Herv. Gezindheid p. 9—11). Het Provinciaal Kerkbestuur, al matigde het zijn toon, handhaafde deze beslissing (p. 57). De Synode deed niets. „De reglementaire weg” was hier bewandeld tot het einde toe en het resultaat was geweest, dat „een loochenaar van de Godheid des Heeren”, trots het wettig protest der gemeente, als predikant te Leiden was bevestigd. Is het wonder dat Groen na dit droeve feit met den „reglementairen weg” gebroken heeft; dat hij de beantwoording der visitatievragen een „jammerlijk spotternij” noemt; dat hij na 1846 de kerkeraden aanraadt zelfstandig tegenover de moderne dwaalleeraars op te treden.

In 1854 gaat Groen nog een schrede verder. In April van dat jaar verklaart hij in de *Nederlander* geheel in te stemmen met den raad van Capadose „dat de getrouwe Leeraars zich zouden losmaken van de kerkgenootschappelijke banden en ondanks de Reglementen kinderen uit andere gemeenten zouden doopen”. (Vos, Groen van Prinsterer en zijn tijd 1837—1876 p. 221). Vergeet nu niet dat heel de Afscheiding juist om ditzelfde feit begonnen was; dat de Cock was afgezet en gebannen, omdat hij „ondanks de Reglementen,” kinderen uit andere gemeenten doopte, en de betekenis van dezen raad springt nog duidelijker in het oog.

In de „lijdelijkheid” der geloovigen, in het „zwichten, zwijgen en zuchten”, daarin zag Groen het groote gevaar. Tegen dat lafhartig niets doen en bukken voor de Synode bond hij met al den gloed zijner ziel den strijd aan. Wat de Kerk alleen redden kon, was een kloek en mannelijk verzet, een verzet niet in woorden, maar in daden bestaande.

Groen begreep echter uitnemend goed, dat, zou dit verzet doeltreffend zijn, de „geloovigen” in een vastaneengesloten phalanx moesten optrekken. Individueel verzet zou, al kon het plichtmatig zijn, op individuele afscheiding uitloopen. Juist dat wilde Groen voorkomen. De Gereformeerde gezindheid, d. w. z. allen die aan de Belijdenis vasthielden, moesten van de Synodale organisatie verlost worden. Alleen in eendracht school macht.

Vandaar, dat Groen voortdurend getracht heeft de Gereformeerden bij elkander te brengen. Zoo moest allers in de Kerk de „kern van een nieuwe Kerk” ontstaan. Reeds in 1843 dringt Groen aan op het vormen van een „Evangelische maatschappij” in de Hervormde Kerk. De „vriendenkringen” te Amsterdam, een eerste zwakke poging om dit ideaal te verwerkelijken, waren aan Groen te danken. Ook de Confessioneele vereeniging, in 1864 opgericht, was voor een niet gering deel vrucht van Groen's arbeid. En dat deze

vereeniging aanvankelijk metterdaad in Groen's voetspoor wandelde, blijkt uit den grondslag dezer vereeniging, die klaar en duidelijk Groen's beginsel uitsprak:

„dat zij geen poging tot herstel of hulpbetoon in den nood der Kerk de hand leenen kan, die niet uitgaat van een onbekrompene en onduidelijkzinnige instemming met den grondslag der Kerk, in hare belijdenissen nedergelegd;

dat de belijdenis der Kerk boven allen kerkvorm en ieder reglement als voorwaarde der kerkgenootschapp behoort te worden gebeden, en bijgevolg geen bepaling, die aan de handhaving van dit hoogste goed der Kerk in den weg staat, voor hare voorgangers en leden verbindend mag worden geacht.

dat, als het blijkt, dat de reglementen der Nederlandsche Hervormde Kerk de wering van het radicale ongelooft, dat heden ten dage in die Kerk gedreven wordt, tegenhouden, hare geloovige voorgangers en leden verplicht zijn, met terzijdestelling van die kerkorde, hunne geloofsovertuiging te handhaven. Zij mogen, om de kerkorde, niet aan kerkverwoesting medeplichtig zijn, niet als voorgangers erkennen hen, die de Apostolische getuigenis van den Christus verwerpen, niet langer den geloofsgenoot prijs laten aan de door het reglement beschermde willekeur van den bestrijder.

In 1866, toen Groen zelf verhinderd was de vergadering der Confessioneele vereeniging bij te wonen, zond hij haar een aantal punten van overweging toe, waarin o. a. deze beide waren opgenomen:

„Geen kerkelijke organisatie onthoudt een Kerkeraad van de verplichting om een godslasterlijke prediking onverwijld te beletten. Zoo het Hervormde Kerkgenootschap, in 1816 of daarna, gegrond ware op slaafsch afhankelijkheid der gemeenten, zelfs in het verloochenen of belijden van den Heer, dan zou de Kerkeraad zich van den kerkvorm behooren los te maken, om de Gemeente te beschermen tegen een, zelfs in het oog van eerlijke Modernen, onrechtvaardig, een mystificatie, een godeloof, waardoor zielenuitdrijving gepleegd wordt.

Het blijven in een feitelijk reglementaire kerk is ongeoorloofd, zoo men niet een strijd aanbindt, die op overwinning kans geeft.”

Blijven in de „reglementaire Kerk” is zonde, wanneer men geen strijd aanbindt tegen het ongelooft.

En die strijd moest met name voor de Kerkeraden daarin bestaan, dat zij onverwijld een godslasterlijke prediking beletten. Dat was de weg van Groen.

Hoe jammerlijk die weg van Groen verlaten is door de Hoedemakeraansche partij, blijkt wel het duidelijkst uit twee feiten. In 1891 nam de Confessioneele vereeniging op voorslag van Dr. Hoedemaker deze bepaling in haar statuten op:

„Dat — de roeping der geloovigen is, in die Kerk te blijven en niet ter wille van wat in de handelingen van hare besturen, in hare verordeningen of waarin dan ook verkeerd mocht worden bevonden, het Kerkverband te verbreken; integendeel in haar en aan haar herstel te arbeiden en, dat herstel voor alle dingen in den weg van Kerkelijke plichtvervulling te zoeken.

Groen eischte dat geloovige voorgangers en leden hunne geloofsovertuiging zouden handhaven des noods met terzijdestelling der Kerkenorde, omdat geen bepaling of besluit der Synode voor de voorgangers en leden der Kerk verbindend mag worden geacht, die de handhaving der belijdenis in den weg stond.

En Hoedemaker decreeteert, dat de geloovigen nooit de Kerkenorde op zijde mogen schuiven, wat de kerkelijke besturen ook doen of bepalen.

Groen handhaafde het Apostolische woord: Men moet God meer gehoorzamen dan den menschen — ook dan de Synodale machthebbers.

Hoedemaker leert: wanneer de Synodale besturen u bevelen wat met Gods Woord in strijd is, dan hebt ge u daaraan te onderwerpen, want het kerkverband verbreken moogt ge nooit.

Dit is het eerste feit.

En het tweede is dit.

Groen eischt, dat de Kerkeraden onverwijld een godslasterlijke prediking zullen beletten door de moderne predikanten af te zetten, al zou heel de Synodale organisatie daarom verbroken moeten worden.

Het Provinciaal Kerkbestuur van Friesland achtte in 1905, dat Dr. Bahler de heiligen Gods heeft aangerand en daarom uit zijn ambt behoort ontzet te worden.

Maar de Synode vernietigt dit vonnis.

En het provinciaal Kerkbestuur van Friesland buigt voor dit vonnis het hoofd. De Classis ontvangt Dr. Bahler weer als wettig predikant in haar midden. En de Confessioneele partij, die in Friesland het machtigst is, zwicht, zwijgt, en zucht.

Is er sterker tegenstelling denkbaar dan tusschen wat Groen wilde en wat de zoogenaamde Confessioneele richting in de Hervormde Kerk doet?

En zou het geen zegen zijn voor de Kerk des Heeren, wanneer de geest van Groen weer over ons vaardig werd en de weg van Groen weer werd bewandeld?

Niet ganschelijk of ganschelijk niet.

II.

Dr. van Toorenbergen, die beter dan iemand anders met de historie onzer Confessie op de hoogte was, heeft reeds terecht opgemerkt, dat de uitbreiding door de Synode van 1566 aan Art. XV onzer Confessie gegeven, niet beschouwd mag worden als een principieele wijziging. De voorstelling, thans weer door Dr. Los met eenigen ophief op de markt gebracht, alsof we hier te doen hebben met een tegenstelling tus-

schen het door Guido meer Luthu van 1566 i

Het bev

te leveren.

Vooreer

zelf, zooal

in 1566 is

De cont

loopt over

verhouding

tot het uit

over hetge

erfzonde d

gehandeld

fessie en v

Over het

Confessie.

Indien d

daad bedo

schen zin

zou de wi

72 van on

gebracht.

juist hier

ring, dat

geschiedt

door de b

des Zoons

het uitdru

niet de afw

dat alleen

de Heilige

Zelfs hee

XXXIV e

die, hoe o

toch diend

meerde d

metterdaad in
blijkt uit den
g. die klaar en
tspraak:

tot herstel of
Kerk de hand
van een onbe-
intemming met
hare belijdenis.

ken allen kerk-
voorwaarde der-
den getuigen-
e aan de hand-
der Kerk in den
en leden verbin-

reglementen der
ik de wering van
den ten dage in
gehouden, hare
verplicht zijn,
kerkord, hunne
t. Zij mogen, om
wroesting mede-
ers erkennen lie-
van den Christus
loofsgenoet prijs
ant beschermde

verhinderd was
oneinde vereen-
haar een aan-
toe, waarin o.a.
n:

ontheft een
om een godlase-
beletten. Zoo
ap, in 1816 of
de afhangelijk-
ter verloochenen
i zou de Kerke-
behooren los te
schermen tegen
lijke Modernen,
satie, een geest-
leedg wordt.
ik reglementaire
n niet een strijd
ans geeft."

aire Kerk" is
strijd aanbindt

name voor de
dat zij onver-
diking beletten.
en.
an Groen ver-
aansche partij,
it twee feiten.
onele vereeni-
edemakker deze

igen is, is die
vile van wat in
en, in hare ver-
verkeers mede-
band te verbre-
aan haar herstel
alle dingen in
tsvervulling te

e voorgangers
uiging zouden
terijdestelling
a bepaling of
voorgangers en
mag worden
r belijdenis in

t, dat de ge-
orde op zijde
elijke besturen

tolisch woord:
orsamen dan
de Synodale

r de Synodale
Gods Woord
u daaraan te
verband ver-

eraden onver-
diking zullen
dikanten af te
le organisatie

urden.
van Fries-
ablar de heid
id en daarom
te worden.

dit vonnis.
bestuur van
is het hoofd-
der weer als
lden. En de
Friesland het
n zucht.

kenbaar dan
wat de zoon-
ing in de Her-

voor de Kerk
it van Groen
en de weg
eld?

ik niet.

ie beter dan
i onzer Con-
reeds terecht
g door de
i onzer Con-
mag worden
De voorstel-
met eenigen
loof we hier
stelling tus-

schen het echt Gereformeerde standpunt
door Guido de Bres in 1561 beleden en het
meer Lutherische gevoelens van de mannen
van 1566 is historisch onhoudbaar.

Het bewijs daarvoor valt niet moeilijk
te leveren.

Vooreerst uit den tekst der Confessie
zelf, zooals die beide malen in 1561 en
in 1566 is vastgesteld.

De controverse met Rome bij den doop
loopt over twee punten. Vooreerst over de
verhouding van de sacramentele genade
tot het uitwendige teken. En ten tweede
over hetgeen de doop ten opzichte van de
erfzonde doet. Over het eerste punt wordt
gehandeld in Art. XXXIV van onze Confes-
sie en vr. 72 van onze Catechismus. Over
het tweede in Art. XV van onze Confessie.

Indien de Synode van 1566 dus metter-
daad bedoeld had, in Roomschen of Luther-
schen zin een doopsenade te leeren, dan
zou de wijziging in Art. XXXIV of vr.
72 van onze Catechismus moeten zijn aan-
gebracht. De Synode handhaafde echter
juist hier de pertinente en beslissende ver-
klaring, dat de afwassing der zonde „niet
geschiedt door het uiterlijke water, maar
door de besprenging des dierbaren bloeds
des Zoons Gods", ofgelijk onze Catechismus
het uitdrukt, dat „het uiterlijke waterbad
niet de afwassing der zonde zelve is, maar
dat alleen het bloed van Jezus Christus en
de Heilige Geest ons reinigt van alle zonden".

Zelfs heeft de Synode van 1566 in Art.
XXXIV een kleine wijziging aangebracht,
die, hoe onbetekenend ze schijnen moge,
toch diende om nog scherper het Gerefor-
meerde dogma te belijnen tegenover de
Roomsche en Lutherische voorstelling alsof
de doopsenade aan alle doopelingen ge-
schonken wordt. Oorspronkelijk stond in art.
XXXIV, dat „God ons door den doop te
verstaan geeft, dat, zoo waarachtig als het
water dat gezien wordt op het lichaam des-
genen die gedoopt wordt, reinigt en afwascht
de vuilheid des lichaams, het bloed van
Christus datzelfde inwendig werkt door den
Heiligen Geest aan de ziel en hem besprengt
en reinigt van zijne zonden en hem door de
wedergeboorte maakt van een kind des
toorns tot een kind Gods". De schijn kon
hierdoor ontstaan, gelijk Dr. van Tooren-
bergen terecht opmerkt, alsof ieder, die ge-
doopt werd, deze genade ontving, alsof de
wedergeboorte aan den doop werd vastge-
maakt. Om dit misverstand voor goed af
te snijden, veranderde de Synode van 1566
dezen tekst aldus: „ons daarmede te ver-
staan gevende, dat, gelijk het water de
vuilheid des lichaams afwascht, wanneer
wij daarmede begoten worden, hetwelk op
het lichaam desgenen, die den Doop ont-
vangt, gesien wordt en besprengt hem, dat
alzo het bloed van Christus hetzelfde aan
den zielen door den Heiligen Geest, dezelve
besprengende en zuiverende van hare
zonden en ons wederbarende uit kinderen
des toorns tot kinderen Gods".

Wanneer men beide teksten vergelijkt, springt
het verschil in het oog. Vooral de veran-
dering van hem, dat is de doopeling in ons,
dat zijn de geloovigen, is merkwaardig.

Reeds hieruit blijkt, hoe grenzenloos
oppervlakkig de critiek is, die aan de Synode
van 1566 de poging toedicht om in onze
Confessie het Lutherische gevoelens in te
dragen. Juist in Art. XXXIV, waar het
leerstuk van den doop opzettelijk behandeld
wordt, werd geworfeld met de taal om
nog beslister en nog krasser dan Guido de
Bres in 1561 het deed, alsof misverstand
af te snijden, alsof de doop deze genade
aan allen mededeelde. Niet voor elken ge-
doopte geldt, zoo wilde de Synode zeggen,
dat zoo waarachtig als hij met het uit-
wendig water gewasschen wordt, het bloed
van Christus zijn ziel reinigt. Dit laatste
geldt alleen van „ons", d. w. z. alleen van
de ware geloovigen, van degenen die niet
Israel heeten, maar het zijn. Guido de Bres
dacht hier natuurlijk niet anders over; wie
zijn geschriften kent, weet, dat hij zelf dit
onderscheid telkens maakt; maar de Synode
van 1566 heeft dit gevoelens van alle Ge-
reformeerden nog scherper in de formulee-
ring doen uitkomen.

Zien we thans, wat de Confessie ten
opzichte van de werking des doops en de
erfzonde belijdt.

In Art. XV is sprake niet van den doop,
maar van de erfzonde, en dit Artikel dient
om de Roomsche leer van de erfzonde te
bestrijden. Behalve andere afwijkingen op
dit punt, leerde de Roomsche Kerk ook,
dat de erfzonde door den doop geheel en
volkomen wordt te niet gedaan, zoodat noch
de erfzonde noch de erfsmet bij de ge-
doopten meer gevonden wordt. Het Concilie
van Trente heeft dit uitdrukkelijk uitge-
sproken. „Niet alleen, zoo zegt het Concilie,
wordt door de genade onzes Heeren Jezus
Christus, welke in den Doop aangebracht
wordt, de schuld der erfzonde vergeven,
maar ook wordt geheel weggenomen dat-
gene wat in eigenlijken en waren zin als
zonde gerekend wordt (totum id, quod veram
et propriam rationem peccati habet). Wel
blijft na den doop in den mensch tengevolge
van de erfzonde nog de concupiscentia, de
zinnelijke begeerlijkheid, die een fomies
peccat, een „brandstof voor de zonde" is,
maar al noemt de Schrift deze begeerlijk-
heid *wonde*, volgens de Roomsche Kerk is
ze niet werkelijk zonde en stelt ze den
mensch niet schuldig voor God, zoolang
die begeerlijkheid niet tot dadelijke zonden
overgaat.

Neemt men nu eerst de Fransche Con-
fessie van 1559, die door Guido de Bres
tot grondslag van onze Confessie is gelegd,
dan leest men aldaar: „Nous croyons aussi
que ce vice est vrayement peché et que
pour tel il est réputé devant Dieu, mesmes
qu'après le baptême c'est toujours peché,
quand à la coupe, combien que la condam-
nation en soit abolie aux enfans de Dieu",
d. w. z. wij gelooven, dat dit gebrek (d. w. z.
de erfzonde) waarlijk zonde is en als zoo-

danig voor God gerekend wordt, zoodat
het zelfs na den doop altijd zonde blijft
wat de schuld aangaat, hoewel de ver-
doemenis er van weggenomen wordt voor
Gods kinderen".

Zooals duidelijk is, wordt hier niet ge-
handeld over de erfzonde, d. w. z. de
schuld, die ons toegerekend wordt wegens
Adam's zonde in het paradijs, maar over
de erfsmet, de verdorvenheid onzer natuur,
die we van onze ouders hebben overge-
erfd. Er staat niet, dat de erfzonde ook
na den doop blijft, maar 1e dat het gebrek,
de ondeugd (ce vice) ook na den doop
blijft, werkelijk zonde is en ons schuldig
stelt voor God, en 2e dat die werkelijk
bestaande schuld door God vergeven wordt
aan zijn kinderen.

Met enkele wijzigingen nam Guido de Bres
dit over in onze Confessie. Ook hier is
sprake niet van de erfzonde, maar van de
erfsmet. De erfzonde wordt toch omschreven
als „de verdorvenheid der gantsche natu-
re ende een erlijk ghebrek, met welcke ook
de kinderens inden buick haers moeders
besmet zijn." Dit erfelijk gebrek nu wordt
„ook door de doope niet wech genomen,
al is nochtans dat het den kinderen Gods
door syne ghenade ende barmherticheit ter
verdoemenisse niet gherekent en wort".

De bedoeling dezer woorden zal dus thans
duidelijk zijn. Er staat niet, dat de doop
„gantschelyk niets", aan de erfzonde ver-
andert of met de erfzonde niets uitstaande
heeft. Over de verhouding van doop en
erfzonde wordt zelfs niet gesproken. Gecon-
stateerd wordt alleen tegenover Rome, dat
ook na den doop de erfsmet, het verderf
onzer natuur, blijft en werkelijk zonde is.
De doop neemt de erfzonde niet weg. Ze
blijft zelfs bij de geloovigen heel het leven
lang voortduren, want zoo volgt er: „het
gheueken deser verdorvenheit doet menich-
mael de ghelooighe versuchten ende be-
gheeren van haren lijue ontslaghen te
worden".

Volgt hier nu uit, dat de Doop ten op-
zichte van de erfzonde dus niets doet?

Ge hebt een doctor, die u een medicijn
aanrijst, en verzekert, dat door het gebruik
van dat geneesmiddel de kwaal geheel
radicaal genezen wordt. Ge gebruikt dat
middel, maar de kwaal blijft. Ge constateert
nu, dat het medicijn de ziekte niet weg-
genomen, niet vernietigd heeft. Maar wil dit
daarom zeggen, dat het medicijn geheel
vruchteloos is geweest, dat het geen ver-
mindering van pijn aanbracht, de levens-
krachten niet gesterkt heeft, den zieke niet
tot nut is geweest? Licht er een principiele
tegenstelling in, wanneer ik tot dien doctor
zeg: uw medicijn heeft de ziekte niet weg-
genomen, niet te niet gedaan, maar wel
heeft het ten deele de kracht der ziekte
getemperd!

Dat en niet anders heeft de Synode van
1566 uitgesproken. Ze liet de woorden
staan, dat de erfsmet door den doop niet
wordt weggenomen, maar voegde er alleen
aan toe, dat ze door den doop niet gansche-
lijk was uitgeroeid (deraciné du tout). De doop
doet dus wel iets, maar hij doet niet wat
de Roomsche Kerk leert, want hij roeit
niet met wortel en tak de aangeboren
erfzonde uit. Wat na den Doop overblijft
is niet maar een onschuldige „brandstof",
die op zich zelf geen zonde is, maar is een
„onzalige fontein, waaruit de zonde altijd
als opwellend water uitspringt", gelijk de
Synode van 1566 uitdrukkelijk er op volgen
laat.

Roomsche doopleer.

De heer Bendorp, onze onvermoeide cri-
ticus, verzoekt ons de volgende rectificatie
in ons blad op te nemen:

Mijnheer de Redacteur!

In uw artikel „Niet gansche-lijk of gansche-
lijk niet" insinueert u niet onduidelijk, dat volgens
de Roomsche leer de genade der rechtvaardig-
making bij den doop eigenlijk door het water
wordt gegeven en niet door de besprenging van
het Bloed onzes Heeren Jezus Christus. Niets
is meer in strijd met de waarheid. Wel is waar
neemt de Katholieke kerk tusschen de bespreng-
ing van het doopwater, of beter gezegd tusschen
het bad der wedergeboorte, en de wedergeboorte
zelve op het voorbeeld der H. Schrift een oor-
zakelijk verband aan. Zij noemt de Sacramenten
instrumentele oorzaken der genade. Maar wat u
als specifiek Gereformeerde leer voorstelt, dat
n.l. de dienaar in het waterbad alleen het
uiterlijke teken geven, datgene wat zichtbaar
is, maar dat onze Heere geeft hetgeen door het
Sacrament beduid wordt (en dat wel uit kracht
van Christus' Bloed), belijdt niemand met meer
bestialiteit dan de Katholieke Kerk.

Onjuist ook is uw bewering, dat volgens de
Roomsche leer allen die gedoopt worden, de
genade der rechtvaardigmaking ontvangen. Vol-
gens de leer der Katholieke Kerk is het ontvangen
der doopsenade, althans bij hen die tot de
jaren van verstand zijn gekomen, wel degelijk
afhankelijk van de gesteltenis van den doopeling.
U dankend voor de plaatsing, verblijf ik,
Hoogachtend,
Uw diu. dr.

TH. BENDORP.

A. 31 Maart 1906.

Deze critiek, die schijnbaar een weder-
legging is, is feitelijk een bevestiging van
wat we schreven. Alleen, de heer Bendorp
verstaat de kunst ons eerst te laten
zeggen, wat we niet bedoelden, om dan te
polemiseren tegen wat hij ons toedicht.
Op die wijze kan men zijn vijanden bij duiz-
enden verslaan.

De heer Bendorp stemt ons toe, dat de
Roomsche leer leert dat bij den kinder-
doop de genade aan alle kinderen zonder
onderscheid geschonken wordt. Elk gedoopt
kind heeft de rechtvaardigmakende genade
ontvangen, is volkomen vrij van de erfzonde
en bezit de wedergeboorte. Alleen bij de
volwassenen, die den doop ontvangen, is het
mogelijk dat ze de werking van het sacra-
ment door ongeloof enz. beletten. Aange-
zien de doop der volwassenen in de Christe-

lijke Kerk echter uiterst zelden voorkomt
en wij in onze artikelen, over het verband
van den doop en de erfzonde handelende,
inzonderheid met den kinderdoop te doen
hadden, meenden we deze uitzondering te
kunnen laten rusten. De Roomsche Kerk
leert dus wel degelijk als regel, dat de doop
de genade aan alle gedoopten mededeelt,
ze maakt alleen een exceptie voor die vol-
wassenen, die bepaald de doopsenade ver-
werpen. De heer Bendorp keert de zaak
precies om: hij maakt de uitzondering tot
regel en stelt den regel als uitzondering voor.
Wij begrijpen niet, welk nut het heeft bij
deze controverse telkens (ook vroeger hebben
we hier met den heer Bendorp over ge-
streden) op deze in de practijk schier nooit
voorkomende uitzondering te wijzen om
daarmede den schijn te geven, alsof de
Roomsche evengoed als de Protestant voor
het ontvangen der doopsenade een sub-
jectieve gesteldheid ten eisch stelde. Bij
den doop zooals deze in de Christelijke Kerk
als regel aan kinderen bediend wordt, eischt
ze dat het Sacrament bij allen zonder uit-
zondering de genade mededeelt.

Wat het tweede punt betreft legt de heer
Bendorp ons ten onrechte ten laste, dat wij
geinsinueerd hebben, dat volgens de Room-
sche Kerk het water des Doops uit zich
zelf de kracht zou hebben om de zonde af
te wasschen. Indien we dat gezegd had-
den, zou zijn protest rechtvaardig zijn. Beide
protestant en roomsch belijden, dat de causa
principalis efficiens, de voornaamste wer-
kende oorzaak der genade God is. Het ver-
schil loopt alleen hierover, dat volgens de
Roomsche Kerk God bij de mededeeling
dezer genade zich als instrumentele oor-
zaak bedient van het sacrament en dus door
het sacrament ons die genade laat toeko-
men, terwijl de Gereformeerde Kerk scherp
onderscheidt tusschen het uitwendig teken,
dat alleen de genade afbeeldt, en de genade
zelf, die God onmiddellijk aan de ziel
schenkt.

Gousset, een kundig Roomsche godge-
leerde, aartsbisschop van Reims, legt aan
den Pauselijke stoel, zegt in zijn Theologie
Dogmatique II. p. 271. „Men moet ge-
looven, dat de sacramenten der nieuwe
bedeeling de kracht hebben de genade on-
middellijk mee te deelen, door zich zelf,
door de toepassing alleen van de uitwendige
handeling". (Il est de foi que les sacrements
de la nouvelle loi ont la vertu de conférer
le grace immédiatement par eux-mêmes, par
la seule application du rit extérieur). Bregt
dit over op den doop en ge krijgt precies
wat we gezegd hebben, dat volgens de
Roomsche Kerk de doop de genade mede-
deelt door zich zelf, alleen door de be-
sprenging met doopwater.

Indien de heer Bendorp meent, dat deze
voorstelling onjuist is, laat hij dan zien hoe
hij het met dezen Roomschen prelaat klaar
speelt.

Of heeft Gousset ook „geinsinueerd"?

De Band des Verbonds.

Dr. A. Kuyper van Makkum gaf bij de
firma Kirchner te Amsterdam onder boven-
staanden titel de breede reeks meditatie-
uit, die bij eenigen tijd geleiden in de
Frische Kerkbode over den „weg des heils"
schreef.

Gelijk men zich herinneren zal, zijn deze
meditatie niet weinig aangevallen door de
redactie van de Wachter, en meende Prof.
Lindeboom in één uitdrukking van een dier
meditatie zelf grond te vinden om tegen
Dr. Kuyper een ketterijacht te beginnen,
die tot de Synode te Utrecht werd door-
gezet.

Bij de uiteenzetting van een zoo diep in
het leven ingrijpend leerstuk zal er wel
altsoos eenig verschil van gevoelens over-
blijven, niet zelden uit misverstand van
elkanders bedoeling voortkomende. Dr. Kuy-
per deed daarom goed de serie in haar
geheel uit te geven, en hij handelde wijs met
enkele ietwat al te scherp gekozen uitdruk-
kingen te verzachten of nader toe te lichten.
Daardoor won zijn positie niet weinig aan
innerlijke kracht.

Gaarne bevelen wij dezen bundel medi-
tatie dan ook aan. Ze behandelen een voor
het geestelijk leven bij uitnemendheid be-
langrijk onderwerp. Van dorre schoolse
geleerdheid is hier geen sprake; de toe-
passing ontbreekt nergens; en Dr. Kuyper
verstaat de kunst om niet gemakkelijke
problemen op eenvoudige, bevattelijke en
populaire wijze voor te stellen. Bovendien
zal ieder kenner onzer Gereformeerde the-
ologie moeten getuigen, dat Dr. Kuyper in
de hoofdlijnen niet anders heeft gegeven
dan wat ons beste, uitnemendste en helderste
Gereformeerde theologen te allen tijde
hebben geleerd. Met deze „verbondstheo-
logie" zijn onze martelaren opgetreden; de-
ze zelfde toon bezit onze belijdenis en
liturgische geschriften; onze diepste denkers,
mannen als Voetius en Maastricht, hebben
daarin den troost van hun hart gevonden.
En een geslacht dat bij deze verbondstheo-
logie opgroeit, zal ook nu sterk staan in
het geloof, krachtig optreden in het
leven, en een eere zijn voor onze Gerefor-
meerde Kerken.

Voor al geschenken bij de openbare
belijdenis des geloofs lijkt ons dit werk
daarom uitnemend geschikt. De firma
Kirchner zorgde voor een goeden druk en
een keurigen band.

Voor Kootwijks Scholen.

In hartelijken dank door ondergeteekende
ontvangen van de W. te 's-Gravenhage f. 2.

Namens het Bestuur,

D. HULLEMANS,

Kootwijk. Penningmeester.

Officiële Berichten.

Art. XIII. K. O.

Classicale deputaten worden dringend ver-
zoekt, ten spoedigste de hun toegezonden lijst
ingevuld terug te zenden aan het adres van
ondergeteekende.

J. H. DONNER.

Nieuwedorp, 2 April 1906.

De kerkeraad der Gereformeerde kerk te
Nijmegen verzoekt beleden aan alle Gereform.
kerkeraden, adressen of voogden, om opgave der
namen en adressen te mogen ontvangen van
hunne zonen die in den militair stand tijdelijk
in Nijmegen vertoeven.

B. VAN DIJCKEN, Secr.

Nijmegen, Maart 1906.

Particuliere Synode van Zuid-Holland, Noordelijk gedeelte.

Deze particuliere Synode zal D. V. gehouden
worden op 12 Juni te Leiden, in het kerkge-
bouw aan de Oude Vest. Opgave van de namen
en woonplaatsen der afgevaardigden, punten
voor het agendum, en alle overige stukken
worden ingewacht bij den ondergeteekende vóór
20 Mei.

Namens de roepende kerk van Leiden,
H. J. KOUWENHOVEN DZ.

Classis Gouda.

De Gereformeerde kerken binnen de classis
Gouda worden opgeroepen tot een gewone
samenkomst tegen Dinsdag 1 Mei e.k. in de
Noorderkerk te Gouda.

Punten voor het agendum vóór 15 April op
te zenden aan laatstonderteekende te Schoon-
hoven.

De kerkeraad der roepende kerk van

Bergambacht,

K. VAN DEN OEVER, *præses*.

C. VAN DEN DOOL, *scriba*.

J. J. STERNHART, *consulent*.

Bergambacht, 2 April 1906.

Classis 's-Gravenhage.

De kerkeraad der Gereformeerde kerk te
's-Gravenhage bericht, dat de classis 's-Graven-
hage beoogt, dat de classis 's-Gravenhage op
Dinsdag 1 Mei a.s. in de Consistoriekamer der
Westerkerk, Herderijnestraat 222, des morgens
te 9 1/2 ure. Punten voor het agendum worden
ingewacht vóór Dinsdag 17 April e.k. bij den
scriba, Van Speijckstraat 105, 's-Gravenhage.

Namens den kerkeraad voorn.,
C. LIOS CACHET, *scriba*.

Verslag van de vergadering der
classis Almkerk, gehouden den
15en Maart 1906 te Werkendam.

Moderamen: Ds. A. P. Lenting voorn., Ds.
W. Bosch, assessor, Ds. N. G. Kapteyn, scriba.
De voorzitter opent de vergadering; laat sin-
gen Ps. 22 : 15; leest Ps. 22 : 20, en gaat
voor in gebed.

Alle kerken zijn wettig vertegenwoordigd.
Ds. Aalders is wegens ongesteldheid niet
tegenwoordig.

De notulen der vorige vergadering worden
gelezen en goedgekeurd.

Ingekomen stukken van de classis Axel, van
de classis Dordrecht en van de kerk Gronin-
gen B worden voor kennisgeving aangenomen.

De deputaat in zake art. 13 D. K. O. stelt
namens generale deputaten eenige vragen, die
door de kerken beantwoord worden. Tot depu-
taat wordt opnieuw benoemd ouderling W. N.
de Leeuw te Almkerk; secundus A. v. 't Zant
te Steenwijk.

De collecten voor de Evangelisatie in N. Br.
en Limburg en voor de Theol. Fac. worden
geind. Volgens punt 7 van het agendum vraagt
Nieuwendijk: Hoe moet gehandeld met leden,
die in dienst van anderen, genoodzaakt werden
op den Zondag te arbeiden?

Deze vraag wordt gedaan naar aanleiding
van een speciaal geval. Naar het oordeel der
classis is de vraag in het algemeen niet te be-
antwoorden, wijl het antwoord van bijzondere
omstandigheden afhangt en elk geval dus op
zichzelf moet beoordeeld worden.

Wat het speciale geval te Nieuwendijk betref-
t, oordeelt de classis dat de kerkeraad niet han-
delend heeft op te treden.

Tot deputaten naar de part. syn. worden
benoemd:

Ds. W. Bosch, Ds. N. G. Kapteyn, Ds. A.
P. Lenting; de ouderlingen W. N. de Leeuw,
G. v. Oord en A. van 't Zant als primi; Ds.
G. J. Aalders, Ds. J. A. Goedbloed, Ds. J.
Osinga; de ouderlingen D. Groeneweld, A. Oost
en C. Verhagen als secundi.

Bij de rondvraag naar art. 41 D. K. O.
wordt aan Giessen en Nieuwendijk toegestaan
de ade trap van censuur toe te passen.

De penningmeester brengt verslag uit van
het classicaal suppletiefonds tot verzorging van
krankzinnigen. Op 31 Dec. 1905 was in kas
f. 374.39. Ds. Bosch, deputaat voor den Evan-
gelisatie arbeid, doet eenige mededeelingen aan-
gaande den arbeid te Roermond, Rosendaal,
Maastricht, Venlo, Eindhoven en Helmond.
Over het algemeen stemmen de mededeelingen
toe dank.

De vacature-beurten worden geregeld:
Sleeswijk: 22 April Ds. Goedbloed; 13 Mei
Ds. Kapteyn; 3 Juni Ds. Lenting; 24 Juni Ds.
Osinga.

Waardhuizen: 22 April Ds. Aalders; 13 Mei
Ds. Bosch; 3 Juni Ds. Goedbloed; 24 Juni Ds.
Kapteyn.

Giessen-Rijswijk: 8 April Ds. Lenting; 29
April Ds. Osinga; 20 Mei Ds. Aalders; 10 Juni
Ds. Bosch; 1. Juli Ds. Goedbloed.

Aan de part. syn. zullen als deputaten voor
den Evangelisatie arbeid worden voorgesteld: Ds.
Bosch, Ds. Lenting en ouderl. W. N. de Leeuw.
De volgende vergadering zal worden gehouden
21 Juni a. s. te Almkerk; roepende kerk is
Dussen.

De voorz. sluit de verg. De assessor gaat voor
in dankzegging.

Namens de classis,

N. G. KAPTEYN, *scriba*.

Werkendam, Maart 1906.

Buitenland.

Frankrijk. Cultusverenigingen of
niet.

Nog steeds wordt er in de Roomsche kringen
van Frankrijk gestreden over de vraag: zal
men zich naar de wet op scheiding van Kerk
en Staat schikken, of zal men zich daar met
alle macht tegen verzetten. In het eerste geval
moet men Cultusverenigingen stichten, die van
de regering dan beschikking krijgen over de
kerkgebouwen; in het andere geval weigert men
zulke verenigingen in het leven te roepen, om

dan een strijd op leven en dood tegen de over-
heid te beginnen. Nu hebben een aantal man-
nen van betekenis als de redacteur van de
Revue des Deux Mondes, Brunetiere, de Castel-
nau, Anatole Leroy Beaulieu, de Markies van
Vogüé zich tot de bisschoppen van Frankrijk
met een vertrouwelijk schrijven gericht, om
hun te verzoeken te besluiten, door het oprichten
van Cultusverenigingen, een einde te maken
aan de anarchie, waartoe de Roomsche kerk
vervalen is en het land voor een burgeroorlog
te bewaren.

Achter den burgeroorlog ligt wellicht de val
der Fransche republiek. In elk geval ligt het
in de handen van den paus of van de Fransche
bisschoppen, het land in vrede en rust te hou-
den of allerlei onlusten te doen ontstaan. Het
verwordt ons daarom niet, dat het tegenwoor-
dige Fransche ministerie met gematigdheid de
inventarisatie der kerkelijke eigendommen
voortzet en die opschort waar gewelddadig ver-
zet te vreezen is.

Gemengd Nieuws.

Een Roomsche zendeling over den toestand in
Japan. De Catholic Truth Society van Engeland
heeft een vlugschrift in de wereld gezonden, waarin
van haar standpunt over de godsdienstige aan-
gelegenheden van Japan gehandeld wordt. De schrij-
ver is pater Casartelli, een Italiaansch priester.
Volgens zijn beschrijving is Japan voor de Chris-
telijke zending geen veelbelovend arbeidsveld. Hij
beweert dat ongeloof en een geest van atheïsme
den vooruitgang, die een gevolg is van de aan-
raking met de Westersche beschaving, gevolgd zijn.

Het boek dat tegenwoordig in Japan het meest
opgang maakt, is bepaald anti-christelijk. De schrij-
ver, Prof. Inoue Tetsujiro, van de keizerlijke univer-
siteit, heeft zijne opleiding genoten aan de Hooge-
school te Berlijn. In zijn boek, in zeer aantrekkelijken
stijl geschreven, tracht hij het Boeddhisme te
steken in nieuw kleed, hetwelk gevormd is naar
de Pantheïstische Duitsche wijsbegeerte. Zijn hoofd-
stelling is: Het Christendom staat vijandig tegen
het welzijn van den staat en van het huisgezin.
Het Christendom is Anti-japanisch en patriottisch is
de ware godsdienst van Japan. Kenschetsend voor
Japanische toestanden is het feit, dat toen de zending
Lignéal een antwoord op het werk van Prof.
Tetsujiro in het licht